

दोनाम शकस्य दयितः सुखा भा० आनु० १८ अ० ।
 स च ऋग्वेदिनां तर्पणीयविभेदः “अथपिचयः शत-
 र्चिनो मध्यमा गृत्समदो विश्वामितो वामदेवोऽतिर्भ-
 रद्वाजोवशिष्ठः” इति आनु० गृत्स० सू० ३।४।२ “वीतहृत्सो
 महााराज ! ब्रह्मवादित्वमेव च । तस्य गृत्समदः पुत्रो
 रुषेयेन्द्र इवापरः । शकस्तमिति यो दैत्यैर्निगृहीतः
 किंवाभवत् । ऋग्वेदे वर्तते चाप्यत्र श्रुतिर्वस्य महा-
 त्वनः । यत्न गृत्समदो ब्रह्मन् ब्राह्मणैः स महीयते ।
 स ब्रह्मचारी विप्रर्षिः श्रीमान् गृत्समदोऽभवत्” आनु०
 २० अ० उक्ते २वीतहृत्सपुत्रो ऋषिभेदे च ।

गृध्र लिप्सायां दिवा परं सकं सेट् । गृध्र्यति इति ऋगृ-
 धत्-अनङीत् । जगद् । गर्दित्वा-गृह्णा गृध्रुः ।

गृध्रु लि० गृध्र-ङ् । १ अभिजापुके २ कामे पु० उष्णादि० ।

गृध्रु स्त्री गृध्र-ङ् । बुद्धौ २ कृत्मान्ते ३ अपाने च संक्षिप्तसां०
 गृध्रु लि० गृध्र-ङ् । बुद्धे अमरः “अगृध्रुरादरे सोऽर्थात्”
 रघुः “चातकसोयगृध्रुः” मेघदूः “मा ते गृध्रुरवि-
 शस्तातिहायिच्छद्वागात्वाचि” अथ० १।१६।२०

गृध्र्य लि० गृध्र-कर्मणि क्यप् । १ अभिपण्योये “गृध्र्यमर्थ-
 मपायस्सि” भट्टिः । भावे क्यप् । २ लिप्सायां न० । ततो
 ऽस्तीत्यर्थे इति । गृध्र्यन् लिप्सायति लि० । “मेमां
 हिंस्तुर्वने बाणां क्रव्यदा मांसगृध्र्यिनः” भा० आनु०
 ७२ अ० । स्त्रियां ङीप् ।

गृध्र पुं स्त्री गृध्र-कृन् । (यकुनि) पक्षिभेदे राजनि० । आ-
 सुखल्लोर्नियतं चरन्ति गृध्रादयो मूर्ध्नि गृहोर्दभागे”
 यकुनशास्त्रम् । “कौशिकगृध्रप्रवृत्तिभिरनितिविहगैः
 परितक्ते” इ० व० ४८ अ० । गृध्रस्येदम् गार्ध्रं गृध्रसम्ब-
 न्धिनि लि० गार्ध्रपक्ष्यञ्दे २५८५ पु० उदा० “गृध्रस्यावे
 वक्ष्यिनी” २ पक्षिमात्रे च “तौ सीतान्तेष्विषो गृध्रं
 (जटावुषम्) लूनपक्षमपश्यताम्” इवः । २ लुञ्जे
 लि० “प्रत्यक्षजिहितः शस्त्रैर्वज्रगृध्राः प्रहारिणः”
 भा० द्रो० ७ अ० । गृध्रपक्षिजानिच श्योनीजाना यथाह
 “श्योनी श्योनां च गृध्रां च तयोर्लूकानजायत” रामा०
 गृध्रीयञ्दे इश्यम् । स्त्रियां ङीप् ।

गृध्रकूट पु० गृध्रप्रधानं कूटमस्य । जगद्वेशस्य सर्वभेदे ।
 “गोबाहुर्लैर्महाभागो गृध्रकूटेऽभिरक्षितः” (हृद्वृथः)
 भा० शा० ४८ अ० । “चरणार्द्रं समारभ्य गृध्रकूटान्तकं
 प्रवे । नावत् कीकटदेशः स्नातदन्तमगधो भवेत्”
 बालि० सूक्त० २०७ पठ०

गृध्रनखौ स्त्री गृध्रस्य नखस्तदाकारोऽस्यस्या अच् गौरा०
 ङीप् । (कुलियाखाडा) १ कुलिकट्टे रत्नमा० २ कोलिहृत्ते
 वदय्याम् लि० “करमर्द्धलिङ्गकट्टकसौवीरकशतावरी-
 गृध्रनख्येति कण्टकसंज्ञः । रक्तपित्तहरी हेतुतौ वल्ली
 कुण्डसंज्ञकौ । सर्वमेहहरी चैव शुक्रदोषविनाशनौ”
 सुश्रुते तस्याः कण्टकसंज्ञत्वसंज्ञा शुभा उक्ताः ।

गृध्रपत्रा स्त्री गृध्र इव धून् पत्रं यस्याः । धून्पत्राहृत्ते
 राजनि० । गृध्रस्य पत्रं पत्रं पक्षोऽस्य । गृध्रपक्षि
 पक्षतपक्षे २ बाधभेदे । गृध्रवाजादयोऽप्यत्र “शतेन
 गृध्रवाजानां शराणां नतपर्वणास” भा० शल्य० २७
 अ० । “वेऽन्ये स्तान्दस्य सैनिका” इत्युपक्रमे “सञ्चारकः
 कोकनदो गृध्रपक्ष्यः जम्बुकः” भा० श० ४६ अ० । उक्ते
 २ स्तान्दसैन्यभेदे ।

गृध्रयात् पु० गृध्ररूपेण याति या-लृन् । गृध्ररूपे राज-
 नभेदे । “सुपर्णयात्सुतगृध्रयात्सु” ऋ० ७ । १०।१।२२।
 गृध्रराज पु० इत० गृध्रोराजेवेति वा उपमितसं० गृह्णात्मजे
 जटावुषक्षिणि । “निर्विभेद सुतीक्ष्णायैर्गृध्रराजं शिला
 शितैः” रामा० आ० । गृध्रपत्रादयोऽप्यत्र ।

गृध्रवट पु० गृध्रोपबन्धितो वटोऽत्र स्थाने । तीर्थभेदे
 “ततो गृध्रवट गच्छेत् स्थानं देवस्य धीमतः । स्नायीत
 भक्षना तत्र अभिगम्य हृषध्वजम् । ब्राह्मणेन भवेत्तीर्थं
 यतं हादयार्थिकम् । इतरेषां तु वर्षाणां सर्वपापं प्रच-
 यति” भा० व० ८४ अ०

गृध्रसी स्त्री गृध्रमपि स्मृति सो-क गौरा० ङीप् इत० वात-
 रोगभेदे अत्राह सुश्रुतः “पाण्डुरौ प्रवृत्तौनीनां तु स्तम्भत्वं
 यानिवाहृता । सकृद्योः चोपं निगृह्णीयाद् गृध्रसीति
 हि वा स्मृता” । भाववक्तरोऽप्याह । “स्मिक्पूर्वोऽकटी
 पृष्ठजातुजङ्घापदं क्रमात् । गृध्रसीस्तम्भत्वं तोदै-
 र्गृह्णाति स्यन्दते सङ्गः । वाताहतः कफात्तन्द्रा गौर-
 वाऽरोचकान्विता” । भावप्रकाशे विस्तरेणोक्तम् यथाह
 “स्मिक्पूर्वोऽकटीपृष्ठजातुजङ्घापदं क्रमात् । गृध्र-
 सीस्तम्भत्वं तोदैर्गृह्णाति स्यन्दते सङ्गः । वाताहतः
 कफाभ्यां सा विज्ञेया द्विविधाऽपुनः । वातजायां भवे-
 त्तोदो देहस्यातीव वक्रता । जातुजङ्घोरसन्धीनां
 स्फुरणं स्तम्भता षष्ठम् । वातलोभोद्भवावातु गौरवं
 वक्रिणाह्वयम् । तन्द्रा सुखप्रसक्तं भक्तद्वेषस्तथैव च ।
 गृध्रसी वातात् केवलात् स्मिगादिपार्श्वेन स्तम्भत्वं
 तोदैर्गृह्णाति । क्रमात् उद्विक्तायां तेन यथा यथा